

**ZPRÁVA POPISUJÍCÍ ZKUŠENOSTI S PODPOROU VZDĚLÁVÁNÍ
A PRACÍ S DOBROVOLNÍKY
V PROJEKTU DALEKOHLED CZ.1.07/1.2.31/02.0022**

Autoři: Člověk v tísní, o.p.s.

Lenka Hollerová, Tereza Králová, Eva Lešková, Eva Sevelková, Eva Šeflová

Duben 2015

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

OBEČNÝ POPIS PROJEKTU – CÍLE A AKTIVITY

Projekt Dalekohled, věnující se podpoře vzdělávání, byl realizován od března 2013 do konce února 2015.

Záměrem tohoto projektu byla podpora školní přípravy a pedagogizace rodinného prostředí v rodinách ze sociálně znevýhodněného prostředí, navázání spolupráce s dobrovolníky, zejména za účelem individuálního doučování v rodinách, a podpora pedagogických pracovníků.

Značný důraz byl kladen na komplexnost služeb. Stěžejní byla kombinace individuálního doučování v rodinách (zajištěno aktivizačním pracovníkem či dobrovolníkem) a celkové působení pracovníka v rodině. Aktivizační pracovník pomáhal v rodině například s nastavením režimu domácí přípravy, nastavením komunikace se školou, zprostředkováním kontaktu na další služby apod.

V rámci projektu byly realizovány následující činnosti:

- podpora žáků ve věku 6 – 18 let ze sociálně znevýhodněného prostředí v přípravě na vyučování, kariérové poradenství žákům ve věku 14 – 18 let,
- poradenství a asistence rodičům dětí,
- odpolední školní kroužky, rodičovské skupiny, volnočasové aktivity, zážitkový kurz osobnostně sociálního rozvoje,
- vytvoření a podpora místních dobrovolnických skupin,
- podpora pedagogických pracovníků.

Návaznost na projekt Dalekohled je po jeho ukončení možná téměř ve všech projektových aktivitách, ale největší využitelnost je pravděpodobně v individuálním doučování v rodinách či na školách (ve spolupráci s dobrovolníky, s peer aktivisty), skupinovém doučování ve školách, ve vyhledávání dobrovolníků a jejich zprostředkování do potřebných rodin.

PŘEHLED KLÍČOVÝCH AKTIVIT PROJEKTU

1. Podpora školní přípravy a pedagogizace rodinného prostředí
2. Vytvoření a podpora místních dobrovolnických skupin
3. Podpora pedagogických pracovníků a místní odborné veřejnosti

PRŮBĚH AKTIVIT A JEJICH MOŽNÉ POKRAČOVÁNÍ

Aktivita č. 1: Podpora školní přípravy a pedagogizace rodinného prostředí

Po dobu trvání projektu bylo podpořeno celkem 120 žáků při přípravě na vyučování a 74 rodičů využilo poradenství a asistenci.

Aktivita zahrnovala několik na sebe navazujících činností:

1.1. Podpora žáků ve věku 6 – 18 let ze sociálně znevýhodněného prostředí v přípravě na vyučování a poradenství a asistence rodičům dětí se sociálním znevýhodněním (dále také SZ)

Individuální doučování bylo hlavní formou podpory žáků. Pracovníci organizace nebo spolupracující dobrovolníci docházeli přímo do klientských rodin, ve kterých pomáhali dětem s přípravou do školy, zejména s procvičováním problematické školní látky. Spolupráce zároveň probíhala i s rodiči těchto dětí a orientovala se zejména na nastavení vhodného režimu domácí přípravy, zajištění odpovídajícího prostoru na učení v domácnosti, zprostředkování vhodných materiálů na domácí procvičování a na podporu při komunikaci se školou.

V případě, že rodiče měli o program zájem a byli ochotni dodržovat stanovená pravidla, začal pracovník pro rodinu shánět vhodného dobrovolníka, který následně do rodiny docházel min. 1x týdně na 2 hodiny a pomáhal se školní přípravou. Do některých rodin docházeli pomáhat se školní přípravou rovněž aktivizační pracovníci, zejména za předpokladu, že nebyl dostatečný počet dobrovolníků nebo bylo s ohledem na konkrétní rodinu vhodnější, aby do domácnosti docházel pracovník organizace.

Klíčové bylo podporu vnímat jako službu pro rodiče a děti. Stejná svědomitost a plnění povinností, která byla vyžadována po dítěti, byla vyžadována též po jeho rodičích. V některých případech byl částečný rozpor mezi přístupem dítěte a přístupem rodiče. Docházelo k situacím, že dítě se stavělo k doučování aktivně, s aktivizačním pracovníkem či dobrovolníkem spolupracovalo a plnilo dohodnuté úkol. Naopak aktivita rodičů nebyla v některých ohledech dostatečná, převážně v oblasti pravidelného procvičování problematické látky s dítětem ve dnech, kdy doučování neprobíhalo, a nezapojování se do průběhu doučování. V těchto situacích jsme vyhodnocovali, zdali je vhodné v rodině zůstat či nikoliv. Pokud měla přítomnost aktivizačního pracovníka či dobrovolníka v rodině na dítě pozitivní dopad, docházelo ke zlepšení přístupu dítěte k mimoškolní přípravě, k posunu v pochopení školní látky, zlepšování školních výsledků, tak jsme většinou vyhodnotili, že je účelné v rodině zůstat i přes neaktivitu rodiče. Odhadem se jednalo o 20 % rodin, převážná většina rodičů přistupovala ke spolupráci zodpovědně.

Činnost **poradenství a asistence rodičům** dětí spočívala v poskytování rad, informací a praktické pomoci, včetně zprostředkování dalších služeb (např. pedagogicko – psychologická poradna, středisko výchovné péče aj.), doprovodu a mediace, nácviku dovedností vedoucích k vytváření lepších podmínek pro školní přípravu a zvýšení zájmu o vzdělávání dětí.

Další formou podpory žáků bylo vrstevnické doučování - tzv. **peer program**, do kterého byli zapojováni žáci školy, kteří doučovali své mladší spolužáky v odpoledních hodinách v prostorách školy pod dohledem garanta a aktivizačního pracovníka (dále také AP). AP nejprve ve spolupráci s garantem (vybraným klíčovým pedagogem z dané školy) nabídl žákům v osmých a devátých třídách zapojení do peer programu. Určujícím kritériem pro výběr aktivistů nebyl nutně vynikající prospěch, ale zejména motivace k pomoci mladším spolužákům a potenciál pro podpůrné vedení druhých. Tito žáci byli skrze učení druhých vedeni k hlubšímu porozumění učivu, hledání logických souvislostí a uplatnění svých znalostí v praxi. Peer program je tedy vhodný mj. i pro podporu mimořádně nadaných dětí, které se mohou prostřednictvím doučování mladších spolužáků vhodně realizovat s ohledem na své vlohy. AP ve spolupráci se školou dále oslovil vybrané rodiny za účelem nabídnutí doučování peer aktivistou. Doučovány byly děti, u kterých učitelé identifikovali potíže ve škole spojené s častou absencí, nedostatečnou domácí přípravou, chybějícími prostředky na učebnice a pomůcky a učitelé zároveň tušili znevýhodňující rodinné prostředí (základní vzdělání rodičů, příjem dávek SSP, neúplné rodiny apod.). Na základě nabídky zapojení dětí do vrstevnického doučování byl s rodinou navázán kontakt, s rodiči byly komunikovány potíže dítěte ve škole a případně byly rodině nabídnuty další služby. Poté již garant vytvářel individuální plány pro doučované děti a ve spolupráci s AP párovali peer aktivisty s doučovanými žáky. Následně garant zajistil organizaci a společně s AP dohlížel na jednotlivá setkání v rozsahu 1,5 hod týdně. Průběh doučování garant konzultoval s AP a také zajišťoval informace o vzdělávacích potřebách žáků a aktivistům zprostředkoval pracovní listy k jednotlivým oblastem doučování.

Aktivity měly svá **specifika v jednotlivých ORP**. V ORP Domažlice byla služba individuálního doučování realizována v Domažlicích, Kdyni, Poběžovicích a dále převážně v menších obcích, kam je jinak obtížná dojezdnost a návaznost na jiné sociální služby – Třebnice, Koloveč, Prapořiště, Němčice, Strýčkovice, Česká Kubice aj. Důvodem spolupráce s velkým množstvím klientů služeb zejména v menších městech (tj. mimo Domažlice) byl fakt, že se z těchto míst ozývalo nebo bylo doporučováno nejvíce klientů – ať už z terénního kontaktování nebo byli navázáni ke spolupráci od Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) nebo jiných zdrojů, např. Diakonie ČCE. Minimum doporučených klientů bylo ze samotných Domažlic. Domníváme se, že jelikož v Domažlicích je k dispozici více služeb, které se zaměřují na domažlické obyvatele, našich služeb poskytovaných po celém ORP zde nebylo tolik třeba. Vedle významného partnera - OSPOD byla partnerem také základní škola Msgre B. Staška v Domažlicích, která poskytla především zázemí prostor, kde některá doučování probíhala. Vytipování žáků zajišťovala především metodička prevence působící na této škole, která byla zároveň pracovnící PPP. Cenná byla i spolupráce s jednotlivými učiteli na této škole v rámci individuální podpory dětí doučovaných v domácnostech.

V ORP Horšovský Týn (dále také H.T.) byla služba individuálního doučování realizována v Nahošicích a v Novém Dvoře. Klienti byli nakontaktováni buď přes sociální odbor v Horšovském Týně, ředitelku ZŠ praktické v H.T. nebo došlo ke kontaktu přes jiné klienty.

V ORP Klatovy byla služba individuálního doučování poskytována v Klatovech, Mochtíně a Lubech u Klatov. V Klatovech během trvání projektu docházelo k úzké spolupráci zejména

s OSPOD Klatovy. Dále jsme spolupracovali s nestátní neziskovou organizací (dále jen NNO) Diakonie a Latus. Díky spolupráci s Charitou jsme poskytovali službu individuálního doučování i v azylovém Domově sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní.

V ORP Nýřany byla služba individuálního doučování realizována v obci Nýřany. Základní škola v Nýřanech poskytla velmi cennou součinnost ohledně vytipování vhodných dětí do individuálního doučování. K nakontaktování klientů do služby došlo rovněž na základě spolupráce s organizací Domus – Centrum pro rodinu a terénními sociálními pracovníky společnosti Člověk v tísní. Služba individuálního doučování byla poskytována pouze v Nýřanech zejména z kapacitních důvodů (aktivizační pracovník zde měl úvazek pouze ve výši 0,5 HPP). Potřebnost služby je ale i v ostatních obcích v tomto správním obvodu ORP – např. v Heřmanově Huti, Horní Bříze, Tlučné, Vejprnicích a ve Zbúchu.

V ORP Rokycany byla služba individuálního doučování poskytována v Rokycanech, Kařezu a Hrádku. S převážnou většinou klientů bylo spolupracováno v samotných Rokycanech. Důvodem je existence čtyř základních škol v Rokycanech, což přineslo značný potenciál pro spolupráci při individuálním doučování v rodinách. Nejčastěji bylo v lokalitě spolupracováno s Diakonií – Klubem Akcent pro děti a mládež, Pedagogicko-psychologickou poradnou a předškolním klubem, který spravuje organizace Člověk v tísní.

Na dvou základních školách v Rokycanech – ZŠ ulice Míru a ZŠ Jižní Předměstí probíhal ve školním roce 2014/2015 peer program. Vzhledem k personálním změnám v ZŠ ulice Míru na pozici výchovného poradce, však došlo k ukončení peer programu na této škole již s koncem prvního pololetí 2014/2015, tudíž těsně před ukončením projektu. Na ZŠ Jižní Předměstí byl program sice zachován, ale jeho realizaci po ukončení projektu převzala pracovnice organizace Člověk v tísní (dále také ČvT). Garant programu, který ho měl na starosti, dále pomáhal pouze se zprostředkováním informací dětem v době mimo doučování, ale samotné doučování již nerealizoval. Ukázalo se, že jakmile nebyli garanti za práci finančně ohodnoceni (garanti byli z projektu odměňováni cca 1.000 Kč / měsíc), nemají o neplacenou práci nad rámec svých povinností zájem. V ostatních lokalitách nebylo vrstevnického doučování buď nabízeno, zejména s ohledem na kapacitu aktivizačních pracovníků, nebo ve školách, kde k nabídnutí programu došlo, nebyly na půdě školy momentálně vhodné podmínky pro realizaci (zejména absence garanta a vhodných kandidátů na pozici peer aktivistů).

V ORP Stod byla služba podpory vzdělávání realizována v obci Dobřany, Holýšov, Stod a Chotěšov. Stěžejním partnerem pro rozjezd služby v lokalitě byl OSPOD, který rodiny do služby individuálního doučování odkazoval. Nakontaktování klientů proběhlo i na základě spolupráce se základní školou v Holýšově.

Ve většině ORP (Domažlicko, Nýřansko, Klatovsko, Stodsko a Rokycansko) působí v současné době tři NNO, které se zabývají podporou rodin s dětmi: Domus – Centrum pro rodinu, Diakonie a Člověk v tísní. Na Horšovskotýnsku působí NNO Člověk v tísní a organizace Dítě, rodič, prarodič, z. s. (spolupráci jsme s organizací nenavázali). Na H.T. a Domažlicku NNO Domus nepůsobí, naopak na Domažlicku pracuje také NNO Latus pro rodinu. Tyto organizace poskytují mj. sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi (dále také SAS). V rámci této služby může pracovník poskytovat rodině mj. výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, tudíž by bylo možné zajistit částečnou **návaznost na podporu vzdělávání** v rodinách právě s těmito organizacemi v rámci služby SAS. Pracovník SAS může doprovázet rodiče s dítětem

do pedagogicko-psychologické poradny, pomáhat při implementaci doporučených vzdělávacích postupů při školní přípravě, sjednávat přímé individuální či skupinové doučování dětí. Dále může pomoci např. se zprostředkováním komunikace mezi členy rodiny a pracovníky OSPOD či kurátory, včetně spoluúčasti na těchto jednáních, s podporou při hledání sociálních vazeb rozšiřujících sociální síť rodiny, při hledání zaměstnání, při řešení zadlužení či jiných ekonomických problémů, při změně nevyhovujícího bydlení atd. Pracovník může např. nabídnout i podporu při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob (např. práce na změnách, ke kterým je třeba dospět, aby došlo k odvrácení rizika odebrání dětí, nebo aby rodina dosáhla takových podmínek, do kterých se děti mohou z ústavního prostředí vrátit, včetně komplexní podpory v postupech, které je třeba realizovat, aby rodiče u soudu prokázali, že jsou schopni opět své rodičovské povinnosti plnit; na základě plné moci také příp. zastupování uživatele při soudním jednání ve věci výchovy a výživy dítěte, aktivní účast v tomto řízení a obhajoba zájmů a práv uživatelů). Po skončení projektu byla část klientů navázána právě na nově zaregistrovanou službu SAS v organizaci Člověk v tísni. Vzhledem k výrazně nižší kapacitě služby oproti projektu se však v jednotlivých ORP jednalo pouze o zlomek nejpotřebnějších klientů, kteří služby poptávali.

Pokud jde o individuální a vrstevnické doučování, je navázání na projekt Dalekohled možné zejména na základě **spolupráce s dobrovolníky a aktivisty** na škole. Pokud by doučování chtěla zajišťovat sama škola nebo jiný subjekt – NNO, dobrovolník, pracovník sociálního odboru nebo pověřený pracovník, může dobrovolníky shánět vypsáním inzerátu například na pracovních serverech, na internetových stránkách škol nebo může možnost dobrovolnictví / peer aktivistů šířit s pomocí samotných pedagogů ve školních třídách. Oslovení dobrovolníků prostřednictvím elektronické formy inzerce na jobs.cz a osobní náborů na školách byly neúčinnější cestou shánění dobrovolníků i po dobu trvání projektu. Další možností je oslovení institucí, které by mohly dobrovolníky zprostředkovat (střední nebo vysoká škola, rodičovské sdružení, organizace sdružující dobrovolníky apod.). Dále lze navázat spolupráci s dlouhodobými dobrovolníky organizace Člověk v tísni, kteří individuální doučování již zajišťují a pokračují v činnosti i po ukončení projektu. Dále je vhodné, aby byl na škole přítomný pedagogický pracovník, který bude mít organizaci individuálního či vrstevnického doučování na starosti. Tato činnost zahrnuje zejména oslovení a navázání spolupráce s dobrovolníky, vytipování vhodných dětí včetně oslovení jejich rodičů s nabídkou individuálního doučování, zavedení dobrovolníka do rodiny či dohled nad doučováním (individuálním či vrstevnickým) ve škole.

Více k práci s dobrovolníky viz aktivita č. 2.

Překážkami realizace individuálního či vrstevnického doučování může být to, že o dobrovolnickou činnost nebude ze strany veřejnosti nebo starších žáků školy zájem, nebo že se nenajde na půdě školy pedagogický pracovník, který by organizaci doučování zaštiťoval. Významné omezení lze v případě individuálního doučování spatřovat také v absenci aktivizačního pracovníka NNO, který může v rodinách pomoci řešit záležitosti, které nelze uchopit z pozice pedagogického pracovníka školy či dobrovolníka. Z tohoto hlediska se v některých případech jeví jako vhodné řešení navázání spolupráce s neziskovou organizací, která se podporou rodin s dětmi zabývá. NNO může potřebným rodinám nabídnout podporu při řešení vzdělávacích či výchovných problémů. Pracovníci neziskové organizace mohou

například rodičům pomáhat s nastavením vhodného režimu domácí přípravy, mohou sjednat dobrovolníka za účelem pravidelného doučování či zprostředkovat kontakt na návazné služby (např. pedagogicko – psychologická poradna, středisko výchovné péče, logopedická péče aj.).

Navázání na peer program je možné jak na 2 rokycanských ZŠ, kde probíhal, tak předpokládáme, že by vhodné podmínky mohly být také v ostatních školách dotčených ORP. V případě zájmu mohou být pedagogičtí pracovníci za účelem organizace peer programů proškoleni aktivizační pracovníci ČvT v Rokycanech. Klíčovým aspektem, jak již bylo zmíněno, je existence garanta (klíčového pedagogického pracovníka) na škole, který bude mít na starosti organizaci náboru peer aktivistů ve vyšších ročnících, vytipování dětí, pro které by doučování bylo vhodné, včetně nabídnutí vrstevnického programu jejich rodičům, a v neposlední řadě dohled nad samotným probíháním doučování. Významné je též vytvořit dlouhodobý motivační program, který by více reagoval na potřeby nadaných dětí a rovněž pravidelná metodická a supervizní podpora peer aktivistů a podpora školy – např. uvolnění aktivistů na supervizní setkání nebo na společný výlet dětí jako v případě rokycanské školy.

1.2. Kariérové poradenství žákům ve věku 14 – 18 let se SZ

V oblasti individuálního kariérového poradenství se podařilo navázat spolupráci s minimem klientů. Důvodem bylo pravděpodobně to, že kontakt byl navázán zejména s rodinami, ve kterých jsou buď děti mladšího školního věku, nebo děti docházející do nižších ročníků na druhém stupni. Po dobu trvání projektu bylo celkem podpořeno 10 žáků, jimž bylo poskytnuto individuální kariérové poradenství.

V rámci individuálních konzultací s dětmi a jejich rodiči byly probírány možnosti pokračování ve studiu po základní škole. Obsahem konzultací bylo zejména to, na jaké obory je možné se po základní škole hlásit, jaké jsou podmínky pro přijetí, co je náplní jednotlivých studijních oborů a jaké jsou možnosti uplatnění po absolvování studia. Byly také realizovány doprovody na dny otevřených dveří na střední odborná učiliště a střední školy.

Ve všech ORP byly ve spolupracujících školách realizovány workshopy „C'est la vie“, které měly za cíl motivovat děti k dalšímu studiu a nastítnit požadavky současného pracovního trhu, pomoci jim přijmout zodpovědnost za svůj profesní život a posílit v nich schopnost rozhodovat se s vědomím možných důsledků.

1.3. Odpolední školní kroužky

Po dobu trvání projektu bylo podpořeno celkem 46 žáků, kteří docházeli do odpoledních školních kroužků.

V jednotlivých lokalitách vznikly odpolední školní kroužky, v rámci nichž docházelo zejména k vypracovávání domácích úkolů, skupinovému doučování, výtvarným aktivitám, hrám rozvíjejícím sociální dovednosti, soustředění, krátkodobou paměť apod. Kroužky fungovaly v Domažlicích, Horšovském Týně, Holýšově, Janovicích nad Úhlavou, Nýřanech

a v Rokycanech, s časovou dotací cca 2 hodiny týdně. Po skončení projektu je nadále klub provozován v Janovicích nad Úhlavou.

V ORP Domažlice bylo v prostorách Základní školy v Domažlicích Msgr. B. Staška ve druhém pololetí roku 2014/2015 realizováno skupinové doučování pro žáky prvních tříd – ke skupinovému doučování bylo přistoupeno především s ohledem na plnou kapacitu aktivizačního pracovníka a nedostatek dobrovolníků v rámci doučování individuálního. Zmíněná škola nám poskytla příslušné prostory pro skupinové doučování a místní pracovnice PPP, která na část úvazku pracovala ve škole jako metodička prevence, vytypovala potřebné děti.

V ORP Horšovský Týn byla činnost zaměřena zejména na realizaci školního klubu, který v Horšovském Týně probíhal po celý školní rok 2013/2014 v prostorách patřících místní farnosti. Činnost byla během projektu ukončena s ohledem na skutečnost, že do klubu docházely téměř výhradně děti z místní praktické školy (farnost se nachází přímo naproti praktické škole), které ve svém zařízení neměly obtíže s prospěchem. S ohledem na zaměření projektu (zejména podpora dětí z tzv. sociálně znevýhodněného prostředí na běžné základní škole) a na obtížné vyhledávání vhodných klientů do služby na Horšovskotýnsku, byla pozornost soustředěna více na podporu dětí, které docházely do běžných základních škol v ORP Domažlice.

V ORP Nýřany klub probíhal v prostorách základní školy v Nýřanech, nejprve od prosince 2013 do června 2014. Škola nám poskytla prostory pro realizaci klubu a vytypovala děti. S ohledem na primární potřebu individuální podpory dětí a na kapacitní možnosti místní aktivizační pracovnice, byla činnost klubu v červnu 2014 ukončena a s některými rodinami byla navázána spolupráce v oblasti individuálního doučování. Od poloviny září 2014 do prosince 2014 byl klub znovu otevřen pro starší děti. Realizaci klubu měla na starosti dobrovolnice, která však po prosinci 2014 nemohla v činnosti z osobních důvodů pokračovat. Obnovení klubu je v budoucnu žádané, dle informací z rodin by děti o pokračování klubu stály, bylo by však nutné sehnat nového dobrovolníka či jiného pracovníka, který by chod zajistil.

V ORP Klatovsko byl klub zřízen a provozován od listopadu 2013 do března 2014 v Janovicích nad Úhlavou v prostorách základní školy. Z tohoto hlediska byla velmi cenná spolupráce právě se základní školou v Janovicích, která poskytla prostory na provozování klubu. Jelikož většina dětí navštěvující klub byla z místní ubytovny, s počátkem školního roku 2014/2015 byl otevřen klub přímo na ubytovně v Janovicích nad Úhlavou. Toto místo bylo zvoleno s ohledem na skutečnost, že do klubu dochází více dětí, pokud mají klub bezprostředně u místa svého bydliště, což se následně ihned potvrdilo. Cenná byla také spolupráce s dobrovolnicí, která se po celou dobu na vedení klubu podílela. Klub probíhá i po ukončení projektu Dalekohled, pokračování bylo možné díky financování z jiného projektu ČVt. V prostorách základní školy by byl klub nicméně také funkční a vedení školy této aktivitě zůstává nakloněno.

V ORP Rokycany probíhalo skupinové doučování v průběhu letních prázdnin 2013 nejprve v prostorách kanceláře Člověka v tísni v centru města. V prvním pololetí školního roku

2013/2014 probíhalo 2x týdně doučování v místě předškolního klubu (klub je spravován ČvT). Vzhledem k tomu, že všechny děti chodily na ZŠ Jižní Předměstí, bylo od druhého pololetí téhož roku doučování přesunuto přímo na školu, za účelem usnadnění komunikace mezi aktivizačním pracovníkem projektu a pedagogy.

V ORP Stod byl po dobu dvou měsíců (leden a únor 2015) realizován odpolední klub pro starší děti v prostorách základní školy v Holýšově. Klub vedla aktivizační pracovnice projektu. Místní základní škola v Holýšově poskytla prostory pro realizaci odpoledního klubu a vytipovávala děti. Po ukončení projektu nebylo ze strany ČvT personálně možné klub zabezpečit. Poptávka po klubu byla i ze strany klientů nižší, a proto nevidíme po ukončení projektu potřebnost klub znovu otevírat.

Na realizaci většiny klubů by bylo možné navázat například zřízením školního klubu, který by byl zřizovaný přímo školou v jejich prostorách. V rámci klubu může probíhat individuální nebo skupinové doučování, výpomoc při vypracovávání domácích úkolů, výtvarné dílny a jiné zájmové kroužky. Školní klub má vlastní vzdělávací program, který musí být součástí Školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP) školy. Pokud chtějí školy klub zřídit, musí požádat zřizovatele o změnu zápisu v registru školských zařízení, rozpočet školního klubu zahrnout do celkového rozpočtu školy či požádat zřizovatele o finanční výpomoc a samozřejmě upravit ŠVP.

Další možností by mohlo být navázání spolupráce s místní NNO, která by klub zřizovala. Klíčové ovšem je, zda v dané lokalitě působí NNO, která se touto problematikou zabývá a má personální a finanční možnosti pro zajištění klubu. S realizací klubu se pojí náklady zejména na nájem prostor, personál a případné cestovné pracovníka, dále pomůcky, vzdělávací materiály, hry apod. V ORP Horšovský Týn by dle našeho názoru byl vhodný nízkoprahový klub, nikoliv školní klub, který jsme v rámci projektu realizovali. Díky bohatým zkušenostem by zřízení klubu mohla v H. T. iniciovat NNO Diakonie. V Domažlicích provozuje Diakonie nízkoprahový klub Fontána pro děti od 6 let a funguje dlouhodobě (pokud děti chtějí, jsou pracovníci ochotni jim pomoci i s učební látkou). V ORP Klatovy zajišťuje provoz dvou nízkoprahových klubů Charita - pro mladší žáky je to klub Budík a pro starší žáky pak klub Chapadlo. V Rokycanech by bylo možné navázat spolupráci s NNO Diakonie nebo PPP Rokycany.

1.4. Rodičovské skupiny

Po dobu trvání projektu bylo celkem podpořeno 23 účastníků rodičovských skupin.

Skupiny probíhaly v zásadě 3 různými formami. Buď došlo k setkání rodičů (nebo zákonných zástupců či jiných rodinných příslušníků), u jejichž dětí probíhalo individuální nebo skupinové doučování s aktivizační pracovnicí a společně byla diskutována dosavadní a plánovaná budoucí spolupráce a další aktivity, současně zde byla diskutována důležitost vzdělávání a mimoškolních činností. V jiném typu setkání bylo např. promítáno evokační video a na jeho základě diskutováno s hostem problematiku téma, které zasahovalo celou skupinu (např. hodnota vzdělávání ve vztahu k pracovnímu uplatnění). Posledním a z našeho pohledu nejúspěšnější formou setkání byla diskuze s odborníkem na výchovu a vzdělávání dětí –

psycholožkou. Náplní akcí byla diskuze a prostor pro sdílení a výměnu zkušeností, zejména na téma efektivní školní přípravy, podpory a motivace dětí k dalšímu vzdělávání, řešení výchovných problémů a problémů se školní přípravou. Rodiče zde měli prostor načerpat informace, sdílet a diskutovat např. tato témata: domácí příprava dětí, vhodná motivace dětí ke školní docházce, vztah mezi rodiči a dětmi, vzájemný respekt, vztah mezi sourozenci, nastavení režimu, pravidla rodiny, odměny a tresty a jejich dodržování, důležitost společného trávení času, ADHD a porucha pozornosti, úloha Střediska výchovné péče. Z našeho pohledu byly akce úspěšné nejen díky výběru tématu, ale také osobnosti přizvaného psychologa, který dokázal díky svým bohatým zkušenostem velmi citlivě reagovat na rodiče i skupinu jako celek. (Námi oslovená psycholožka měla zkušenosti jak ze soukromé praxe, z práce v PPP, tak i z role školního psychologa). Často tak docházelo k následnému navázání individuální spolupráce v rodinách. Psycholožka pak např. dojížděla do rodin, diskutovala a radila se s rodiči nad dalším postupem při výchově a vzdělávání dětí. Tato individuální spolupráce byla ze strany rodičů velmi oceňována a úspěchy se v některých rodinách dostavily až nečekaně brzy.

Rodičovské skupiny proběhly ve většině ORP při počtu max. 7 rodičů. Nejvíce byly rodičovské skupiny funkční a přirozené ve větších městech, ze kterých pocházela většina klientů služby (Rokycany, Nýřany, Klatovy). Na Domažlicku a Stodsku bylo svolání rodičovské skupiny problematické zejména s ohledem na územní rozptýlenost klientů po ORP. Úskalím napříč lokalitami byla v některých případech nedůvěra rodičů ke skupinovým setkáním.

Doporučovali bychom navázat na realizaci rodičovských skupin za účasti psychologa, který se nejvíce osvědčil. Pro realizaci by bylo nutné finančních prostředků k zaplacení práce a cestovného psychologa a případně prostor pro realizaci. Prvotně je však nezbytné, aby aktivizační pracovník z terénu (nebo např. učitel ve škole, pracovník PPP) vytipoval vhodnou skupinu rodičů, která by byla schopna problematická témata otevřeně diskutovat. Často jsme se také u rodičů dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí potýkali s omlouváním účasti na poslední chvíli či neomluvené účasti. V tomto ohledu se ukazuje pečlivá příprava terénního pracovníka a jeho znalost jednotlivých rodin jako velmi důležitá. Skupiny by mohly organizovat buď pracovníci, kteří poskytují sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, PPP nebo např. výchovní poradci jednotlivých škol.

1.5. Volnočasové aktivity

Po dobu trvání projektu se 52 volnočasových aktivit celkem zúčastnilo 103 účastníků (91 dětí, 12 rodičů).

Hlavním smyslem realizace volnočasových aktivit byla podpora smysluplného trávení volného času, posílení sociálních a komunikačních dovedností a motivace dětí ke vzdělávání. Aktivity se uskutečnily ve všech lokalitách a často obsahovaly i edukativní složku – např. kvízy o přírodě, pravidla různých sportů aj. Jednalo se např. o tyto aktivity:

- návštěvy divadel, kin, hradů, muzeí, West parku
- exkurze v Techmanii, ZOO, planetáriu, u hasičů a v kadeřnictví
- odpoledne her, sportovní gymnastika, pouštění draků

- workshop graffiti, tvůrčí dílna, tematické focení vysněných zaměstnání
- opékání buřtů, cesta vlakem
- Mikulášské, Velikonoční a Halloweenské odpoledne

Typově lze volnočasové aktivity rozčlenit na kulturní, vzdělávací, výtvarné, sportovní či poznávací. Z realizovaných volnočasových aktivit považujeme za prioritní ty, které v sobě obsahovaly prvky zaměřené na osobní rozvoj, na podporu sociálních dovedností a na poznávání světa kolem nás. Z tohoto hlediska se nejvíce osvědčily exkurze do muzeí, Techmanie, planetária, k hasičům, aktivita zaměřená na sportovní gymnastiku a graffiti workshop. Volnočasové aktivity byly v kontextu celého projektu rovněž využívány k motivaci k aktivnímu přístupu k doučování. Z tohoto pohledu hrály volnočasové aktivity svoji nezastupitelnou roli.

Zejména s ohledem na finanční a personální zdroje předpokládáme, že návaznost na volnočasové aktivity by byla možná na základě pořádání různých mimoškolních aktivit základními školami a navázání dětí na místní domy dětí a mládeže, které volnočasové aktivity nabízejí. Při organizaci volnočasových aktivit je nutné počítat s náklady na cestovné, vstupné, stravné pro děti a případně materiál pro výukové a sportovní činnosti či nájem sportoviště. Pro realizaci odbornějších aktivit doporučujeme také najmutí externích lektorů, kteří se nám např. u graffiti workshopu osvědčili.

1.6. Zážitekový kurz osobnostně sociálního rozvoje

Zážitekového kurzu osobnostně sociálního rozvoje se zúčastnilo 20 dětí.

V červenci 2014 byl zrealizován sedmidenní zážitekový kurz pro děti na Šumavě v Chatě Michlovka u Vimperka. Kurz byl připraven na míru externí organizací Užitečný život, která má dlouholetou zkušenost s pořádáním školení a kurzů dle principů zážitekové pedagogiky. Kurzu se zúčastnilo 20 dětí ve věku 6-16 let, vedlo jej 6 zkušených lektorů a přítomni byli 3-4 asistenti (pracovníci a dobrovolníci ČvT). Obecně cílem kurzu bylo uvědomění si efektivních způsobů spolupráce a komunikace ve skupině a posílení kompetencí jednotlivých dětí ke zvládnutí zátěžových situací a zdravému fungování ve společnosti. Hlavním zadáním kurzu bylo „zažít úspěšnou spolupráci“. Prostředky, které nás k cíli měly dovést, jsme formulovali takto:

- překročení vlastní komfortní zóny,
- zažití spolupráce v různých podobách (dvojice, skupina, dospělý),
- prožití úspěchu v různých podobách a uvědomění si ho,
- zvnitřnění pravidel a hranic, práce s nimi.

Celým kurzem nás provázela legenda o „přenašedle“, které nás provázelo napříč kontinenty a umožnilo nám cestu kolem světa za 7 dní. Každý den jsme tak navštívili 1 kontinent a poznávali místní zvyky, historii, floru i faunu v rámci různých aktivit, které jsme tematicky navázali. Samotné aktivity byly typově sportovní, tvůrčí, land art, vzdělávací, dramatické. Den byl vždy rozdělen do 4-6 bloků / aktivit, které se smysluplně doplňovaly a postupně stupňovaly náročnost na jednotlivce i spolupráci ve skupině. Každý den také probíhala

společná reflexe (opět s pomocí přenašedla, jehož palivem byla energie vzniklá z úspěchů a zážitků dětí). Všechny aktivity byly tvořeny nenásilnou formou hry a děti vedly k prožitkům a jejich následné reflexi.

Díky zkušenému týmu lektorů i týmu pracovníků, kteří děti dobře znali, jsme byli schopni dobře reagovat na potřeby skupiny i jednotlivců. Díky kurzu děti poznaly nová místa, přátele, osvojili si práci ve skupině, zažily úspěch i spolupráci. Kurz zafungoval také motivačně, jelikož s většinou dětí se dále spolupracovalo v rámci individuálních doučování či jiné vzdělávací aktivity. Jelikož se jednalo o děti, pro které byl týden zatím nejdelším pobytem mimo rodinu (stejně tak často pro jejich rodiče), jako úspěch by se dalo označit také to, že všechny děti kurz dokončily.

Kurz se z našeho pohledu velmi osvědčil a bylo by vhodné na něj navázat i v příštích letech. Zejména je přínosný pro děti, kde se plánuje dlouhodobější následná spolupráce nebo je naopak odměnou pro ty, které se po delší dobu aktivně vzdělávaly v rámci individuálních doučování. Terénním pracovníkům přináší možnost otevřít na neutrální půdě témata, která mohla být do té doby tabuizována, dochází k poznání dětí v jiném prostředí a tím usnadňuje následnou práci v terénu. Ať už dítě spolupracuje dlouhodobě či nikoliv, je kurz velmi přínosný s ohledem k jeho socializaci, poznání prostředí vně sociálně vyloučené lokality, zvyšuje jeho rozhled, zkušenosti, které těmto dětem často tolik chybějí.

Hlavními náklady kurzu bylo lektorné, cestovné, stravné, ubytování a materiál. Mimo to jsme díky dlouhodobé zkušenosti lektorů s podobnými akcemi využili řadu jejich pomůcek, her, kostýmů apod., které nebylo třeba nakupovat. Podobné kurzy je možné realizovat buď skrze zkušenou organizaci / lektorský tým nebo jej může připravit např. NNO, příp. i škola. Jako problematické může být zajištění finančních prostředků, ty je však možné čerpat např. z dotací měst, krajů, fondů, nadací apod. Vzhledem ke skupině dětí, které pocházejí z rodin s nízkými příjmy, nelze očekávat jejich finanční spoluúčasť. Naopak, již příprava dětí na kurz (oblečení, hygienické vybavení, batoh, spacák apod.) může být pro rodiny finanční zátěží. Z tohoto důvodu jsme se snažili některé vybavení zabezpečit z vlastních zdrojů – spacáky, batohy, tašky, hygienické potřeby, náhradní oblečení apod.

Aktivita č. 2: Vytvoření a podpora místních dobrovolnických skupin

Během realizace projektu byla navázána spolupráce celkem se 43 dobrovolníky.

Spolupráce s dobrovolníky byla důležitá zejména pro realizaci individuálních doučování v rodinách a volnočasových aktivit. Potenciální dobrovolníci byli oslovováni především prostřednictvím inzerce (tisk, nástěnky, weby), přednášek a besed. Důraz byl kladen na aktivizaci místních komunit z důvodu možné udržitelnosti spolupráce dobrovolníka s rodinou i po skončení projektu.

Koordinátoři dobrovolníků vybírali dobrovolníky na základě osobní schůzky. Nejprve zájemci podrobně představili celý program a vysvětlili, v čem by jeho dobrovolnická služba měla spočívat. Zjišťovali také motivaci dobrovolníka, obecné předpoklady pro doučování dětí (dobré komunikační a sociální dovednosti, vytrvalost, spolehlivost apod.) Dobrovolníka také vždy upozorňovali na nutnost zapojit se do programu dlouhodobě (zpravidla min. 6 měsíců). Po úvodní schůzce měl dobrovolník dostatek času na zodpovědné rozhodnutí pro nastoupení do programu. Pokud se dobrovolník rozhodl, že se chce do služby zapojit, následovalo úvodní proškolení, zaměřené zejména na vzdělávací specifika dětí, které vyrůstají v podmínkách sociálního vyloučení, bezpečnostní zásady práce v lokalitě a seznámení s praktickými pomůckami a učebními materiály, které se používají při doučování. Po školení následoval podpis smlouvy o zapojení do dobrovolnické služby.

V případě zapojení se do volnočasových aktivit či školních kroužků došlo k domluvě ohledně jednotlivých aktivit nebo organizace kroužků. Při zapojení se do individuálních doučování vytipoval koordinátor s dobrovolníkem vhodnou rodinu pro doučování a poté dobrovolníka zavedl do rodiny. První doučovací hodinu zpravidla vedl koordinátor a dobrovolník naslouchal. Na další setkání pracovník dobrovolníka doprovázel a poskytoval mu adekvátní zpětnou vazbu. Tato podpora trvala, dokud ji dobrovolník nebo situace vyžadovala. Po zapojení dobrovolníka do rodiny zůstával pracovník s dobrovolníkem v pravidelném kontaktu. 1x měsíčně s dobrovolníkem proběhala individuální konzultace, mimo rámec konzultací v případě potřeby informativní telefonické rozhovory. Alespoň 1 x za tři měsíce se koordinátor dostavil do rodiny na náslech a poskytl dobrovolníkovi zpětnou vazbu.

Jelikož je dobrovolnická služba v sociálně vyloučeném prostředí poměrně náročná, měli by mít dobrovolníci zajištěnu možnost supervize. Dobrovolníci se při své činnosti mohou setkat s různými aspekty sociálního vyloučení, např. s nevyhovujícími bytovými podmínkami nebo nedostatečnou podporou rodičů s ohledem na vzdělávání dítěte. Přesto po dobu trvání projektu žádný z dobrovolníků služby supervizora nevyužil, v případě potřeby byla dostačující individuální konzultace s koordinátorem. Možnost využití supervize v průběhu trvání projektu jsme přesto považovali za důležitou. Pro dobrovolníky bylo také zajišťováno další specializované vzdělávání (externě najatými lektory či samotným aktivizačním pracovníkem) zaměřené na rozvoj didaktických schopností a porozumění problematice specifických poruch učení a chování.

Dobrovolníci každé setkání s dítětem vykazovali prostřednictvím profilu v databázovém systému. Koordinátor zápisu využíval při vedení následných individuálních konzultací s dobrovolníkem i s rodiči a ke kontrole postupu v zakázce klienta.

Za účelem **vyhledávání potencionálních dobrovolníků** byli ve všech lokalitách oslovováni lidé prostřednictvím inzerce na webových stránkách pobočky organizace ČvT, na pobočkovém facebooku a na pracovním serveru jobs.cz. Tato cesta se pro navázání spolupráce s dobrovolníky osvědčila jako nejúčinnější v případě lokalit, které se nacházejí v dobré dojezdové vzdálenosti od Plzně – ORP Rokycany, ORP Nýřany. Proběhly i náборы dobrovolníků na několika studijních oborech na Západočeské univerzitě v Plzni. Studentům byly představeny možnosti dobrovolnické činnosti pro organizaci. V budově Západočeské univerzity a v prostorách místních poboček Úřadu práce a knihoven byly zanechány propagační materiály (plakáty, letáčky).

Vyhledávání dobrovolníků přes inzerce a facebook se v rámci ORP Domažlice a Horšovský Týn příliš neosvědčilo. Jako nejúčinnější forma získání dobrovolníků se ukázaly osobní náборы na školách. Opakovaně proběhly náборы na VOŠ Domažlice (prezenční studenti, obor sociální práce a sociální pedagogika) a na SOŠ-SOU Horšovský Týn (obor Předškolní a mimoškolní pedagogika). Z ORP Horšovský Týn a Domažlice se ke konci projektu a těsně po jeho ukončení ozvalo 9 zájemců o dobrovolnictví. Do budoucna je proto reálně možné využívat zejména studentů místní VOŠ, Gymnázia a SOŠ-SOU jakožto dobrovolníků.

Na Klatovsku probíhalo vyhledávání dobrovolníků především skrze různá veřejná média - facebook, klatovský zpravodaj, nýrský zpravodaj a jiné inzertní noviny. Proběhlo i rozmístění plakátů po veřejných institucích či po soukromých kavárnách. Díky této propagaci jsme do služby získali nejvíce dobrovolníků. Náборы na VOŠ a na středních školách bohužel neproběhly, jelikož vedení škol na emaily ani na telefonáty nereagovalo, a tak se nám nepodařilo ke studentům dostat.

Struktura dobrovolníků v jednotlivých ORP bylo různorodá. V rámci ORP Domažlice byla navázána spolupráce s 11 dobrovolníky. Jednalo se o 9 studentů z VOŠ Domažlice oboru Sociální práce, SOŠ-SOU v Horšovském Týně z oboru Předškolní a mimoškolní pedagogika, Gymnázia z Domažlic, zdravotnické školy v Klatovech a 1 nezaměstnanou a 1 pracující ženu - pedagožku. Většina dobrovolníků se zapojila do spolupráce na základě osobních náborů přímo na školách. Dvě dobrovolnice se zapojily pouze v rámci volnočasových aktivit, ostatní do individuálního doučování přímo v rodinách. Nejmladší dobrovolníci bylo 15 let, nejstarší 51 a jednalo se výhradně o ženy. Se 4 dobrovolníky pokračuje spolupráce i po ukončení projektu, těsně po jeho ukončení se ke stávajícím dobrovolníkům přidalo dalších 6 nových. Spolupráce s většinou dobrovolníků trvala minimálně 6 měsíců.

V ORP Horšovský Týn působila během projektu pouze jedna dobrovolnice. Ta se v průběhu projektu přestěhovala do jiné ORP, takže spolupráce zde byla ukončena, nicméně v rámci projektu spolupracovala i nadále. Dobrovolníci – studenti z Horšovského Týna jezdili naopak doučovat mimo ORP H. T., jelikož zde nebyl dostatek vhodných dětí na individuální doučování v domácnosti. Po ukončení projektu pokračuje ve spolupráci 1 dobrovolnice v rodině přímo v Horšovském Týně.

Na Klatovsku se celkem do služby zapojilo 7 dobrovolníků. 4 dobrovolníci působili v rodinách, dva spolupracovali v rámci volnočasových aktivit a 1 vypomáhal ve školním klubu. Většinou se jednalo o již zaměstnané osoby ve věkovém rozpětí 20 – 50 let. Téměř všichni

spolupracovali více jak půl roku. Se třemi dobrovolníky spolupráce pokračuje i po skončení projektu.

Struktura dobrovolníků byla na Nýřansku a Stodsku rozmanitá. Cca 50 % dobrovolníků tvořili studenti VŠ, druhou polovinu pracující ve věkovém rozpětí 25 – 40 let. Celkem se na Nýřansku a Stodsku do služeb zapojilo 17 dobrovolníků. Většina dobrovolníků působila v rodinách, a to minimálně půl roku. S pěti dobrovolníky spolupráce pokračuje i po skončení projektu.

Na Rokycansku se do projektu zapojilo celkem 7 dobrovolníků, kteří působili v rodinách při individuálním doučování. 1 dobrovolník byl studentem gymnázia, druhý studoval VŠ, 3 ženy byly zaměstnány a 2 dobrovolnice byly t.č. v evidenci úřadu práce (1 z nich byla následně zaměstnána v rámci veřejně prospěšných prací, kdy dlouhodobě doučovala 4 děti a vedla volnočasové aktivity). 4 dobrovolníci v doučování dětí pokračují i po skončení projektu. Věkové rozpětí dobrovolníků bylo 17 – 50 let.

Návaznost v oblasti práce s dobrovolníky na projekt Dalekohled je možné zajistit několika způsoby. Nejsnazším způsobem, který jsme již zmínili výše, by mohlo být zajištění dobrovolníků přímo vedením školy. Pověřený učitel může dobrovolníky snadno vyhledávat vypsáním inzerátu například na pracovním serveru jobs.cz nebo na internetových stránkách školy. Další možností je oslovení dobrovolníků přímo ve vlastní škole (v případě peer programu je to možné jak na ZŠ, tak SŠ, u individuálních doučování v rodinách doporučujeme vzhledem k věku využít až starší studenty ze SŠ). Dále je možné oslovit instituce, které by mohly dobrovolníky zprostředkovat (střední nebo vysoká škola, rodičovské sdružení, organizace sdružující dobrovolníky apod.). Kromě toho lze navázat spolupráci s dlouhodobými dobrovolníky organizace Člověk v tísni. Obdobným způsobem mohou dobrovolníky vyhledávat aktivní lidé z dané komunity či institucí pracujících s dětmi. Pro vyhledávání dobrovolníků se nám osvědčila také spolupráce s Úřadem práce při zprostředkování osob, které doučování vykonávaly v rámci veřejně prospěšných prací. Tato forma byla velmi efektivní zejména z důvodu větší časové dotace pro danou práci a tím zajištění více doučování, volnočasových aktivit či chodu školního klubu jedním pracovníkem.

Úskalí práce s dobrovolníky, na které je možné narazit, jak již bylo naznačeno, může být chybějící aktivizační pracovník, který zprostředkovává kontakt mezi rodinami a dobrovolníky. Řešením by mohlo být, aby daný pracovník (OSPOD, PPP, SVP, pedagogický pracovník) oslovil v případě, že hledá pro konkrétní rodinu dobrovolníka, přímo kontaktní osobu z instituce, kde je již pozitivní zkušenost z náborů dobrovolníků. Samotné doporučení a vyhledání dobrovolníka však často nestačí, je potřeba i dále s dobrovolníkem či rodinou spolupracovat, proto se nejlepším řešením stále jeví spolupráce s NNO, která se zabývá podporou rodin a ideálně má již s dobrovolníky zkušenost, a která tak zprostředkovává v první řadě komunikaci mezi subjekty, a dále může zajistit práci s rodinou, kde bude doučování probíhat. Ze strany NNO však může být limitem její kapacita, respektive finanční prostředky potřebné zejména na úhradu času zaměstnanců.

Je nutné si uvědomit, že v případě většiny dobrovolníků je nutná jejich podpora i po zavedení do rodiny a je třeba počítat s určitou časovou dotací, kterou je dobrovolníkovi třeba věnovat

zejména na počátku spolupráce. Při uvádění dobrovolníka do rodiny je potřebné společně s dobrovolníkem realizovat společná setkání s rodinou a následová doučování. Časová dotace zavádění dobrovolníka do rodiny je cca 6 hodin (tři setkání po dvou hodinách). Je rovněž vhodné být s dobrovolníkem v pravidelném telefonickém či e-mailovém kontaktu a na počátku spolupráce doporučujeme cca jednou za měsíc i osobní setkání. Intenzita osobních setkání se postupným osamostatňováním dobrovolníka může snižovat. Mimo zajištění práce v rodinách velmi doporučujeme pro udržení, motivaci a dlouhodobou spolupráci, mít pro dobrovolníky k dispozici možnost supervize nebo intervizních setkání s dalšími dobrovolníky a vzdělávání.

Kromě časové dotace je nutné počítat také s nezbytnými finanční náklady spojenými s činností dobrovolníka – zejména se jedná o jeho pojištění, cestovné do místa doučování / školního klubu, vzdělávání, základní vybavení (pomůcky) na doučování.

Za účelem podpory dobrovolníků vydala společnost Člověk v tísni, o. p. s. příručku pro dobrovolníky, ve které jsou například zpracovány nejčastější dobrovolnické dotazy, tipy k motivování dítěte k učení či pracovní listy použitelné při doučování. Tu je možné využít jako podpůrný materiál pro práci s dobrovolníky. Příručka s názvem Dobrovolníkův průvodce doučováním v rodinách je ke stažení na internetových stránkách společnosti Člověk v tísni (<http://www.clovekvtsni.cz/cs/socialni-prace/socialni-integrace/publikace-ke-stazeni-1>) nebo ji lze zapůjčit v některé z poboček organizace Člověk v tísni.

Aktivita č. 3: Podpora pedagogických pracovníků

Celkem bylo podpořeno 133 pedagogických pracovníků a pracovníků organizací působících v oblasti práce s dětmi a mládeží.

Obecným cílem aktivity bylo podpoření inkluzivních přístupů ve vzdělávacím systému prostřednictvím objasňování speciálních vzdělávacích potřeb žáků daných sociokulturním znevýhodněním a nabídky alternativních metod práce. Cílem bylo, aby pedagogové byli do budoucna vybaveni praktickými dovednostmi, díky kterým dokáží efektivně pracovat se znevýhodněnými dětmi v běžné škole.

Hlavním objektem našeho zájmu při práci s pedagogy byla **individuální podpora učitelů** na školách, kam docházely děti se sociálním znevýhodněním. Stěžejní byly konzultace s konkrétními třídními učiteli i učiteli jednotlivých předmětů žáků, kteří byli zapojeni do individuálních doučování. S pedagogy jsme na počátku spolupráce s dítětem definovali vzdělávací potřeby daného žáka, na kterých by bylo možné pracovat při doučování, vyjasňovali jsme si, jaké učivo děti musí dohnat a doučit se s dobrovolníky. V průběhu školního roku jsme pak vyhodnocovali spolupráci s dětmi, přínosy doučování, pokroky dětí ve školních výsledcích i docházce.

Ukázalo se, že na školní neúspěch dítěte mohou mít výrazný vliv také očekávání a předsudky učitelů. Jelikož jsme pracovali s dětmi přímo v rodinách, pedagogům jsme objasňovali, jak vypadá život v podmínkách sociálního vyloučení, např. jaké limity s sebou nese, jak je možné dítě podpořit a motivovat, na co je třeba se zaměřit. S pedagogy jsme často konzultovali či nově navrhovali zavedení podpůrných opatření – např. individuální vzdělávací plány (dále jen IVP) či asistenty pedagoga. Ku příkladu, u IVP jsme zjistili, že jejich zpracování bylo v mnoha případech pouze formální nebo plány nejsou důsledně sledovány a naplňovány, a proto aktivizační pracovník s učitelem diskutoval, jak lépe IVP využívat při vzdělávání dítěte, jak jej v individuálních případech lépe nastavit či dodržovat. Ve spolupráci s učiteli i rodiči jsme také vyjednávali přestupy dětí na jiné školy, domlouvali se na přípravu na reparáty, zprostředkovali jsme vyšetření v PPP, iniciovali nebo se účastnili výchovné či vzdělávací komise na škole apod.

Další důležitou součástí spolupráce bylo zprostředkování kontaktu s rodiči. Rodiče dětí se SZ se školy často bojí jako instituce či s ní nekomunikují. Z tohoto pohledu byla role aktivizačních pracovníků přínosná, jelikož mohli kontakt zprostředkovat a zapojit se do diskuze týkající se vzdělávání dětí jako nezávislý účastník.

Při práci s pedagogy jsme bohužel občas naráželi na neochotu učitelů zabývat se vzdělávacími potřebami dětí nad rámec toho, co považují za běžnou práci, diskutovat či naslouchat názorům „neodborníků“. Někteří učitelé vnímali nejistotu ve své práci a přítomnost a zájem aktivizačního pracovníka považovali za kontrolu. Naopak s řadou učitelů jsme dospěli ke konsensu a výrazně tak podpořili děti v jejich vzdělávací kariéře.

Myslíme si, že individuální konzultace s učiteli nebyly ve většině případů vnímány samotnými pedagogy jako jejich podpora. V mnoha případech však došlo u pedagogů k pochopení

vzdělávacích specifik dětí se sociálním znevýhodněním a byla podpořena vzdělávací kariéra konkrétních dětí, které tak mají do budoucna vyšší šance na vzdělání či pracovní uplatnění, což bylo z našeho pohledu zásadní.

Do budoucna bychom doporučili školám spolupracovat s organizacemi zabývajícími se vzděláváním dětí – např. sociálními pracovníky v rámci sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. Pracovníci jim můžou zprostředkovat komunikaci s rodiči, zprostředkovat dětem individuální doučování a také podpořit rodiny v oblastech, které často podmiňují vzdělávání dětí (zajištění lepších bytových podmínek, pomoc s finanční rodinnou situací apod.).

Dále jsme realizovali **vzdělávací semináře pro pedagogy**, jejichž cílem bylo osvojení si alternativních pedagogických metod a opatření na podporu inkluzivního vzdělávání. Nejdříve jsme mapovali potřeby pedagogů a dalších pracovníků v oblasti vzdělávání dětí (pracovníci NNO, výchovní poradci apod.). Dle zjištěných potřeb jsme připravili a realizovali pro pedagogické pracovníky 12 seminářů (3 z nich opakovaně):

- Promítání dokumentárního filmu Berg Fidel a debata s učiteli
- Spolupráce s rodinou žáka ze sociokulturně znevýhodněného prostředí
- Sociální znevýhodnění a jeho důsledky ve vzdělávání
- Proč inkluzivní vzdělávání? Principy, efektivní metody a právní rámec vzdělávání žáků
- Jak učit společně děti s rozdílnou úrovní znalostí, povah a způsobů myšlení?
- Tvorba a využití individuálního vzdělávacího plánu
- Společný seminář pro pedagogy a asistenty pedagoga
- Využití Montessori pomůcek při výuce
- Úvod do specifických poruch učení a zážitkový seminář

Nejvíce se nám osvědčila realizace seminářů, které byly zaměřené na konkrétní techniky a metody využitelné ve výuce. Největší zájem byl o seminář, který se týkal individuálního vzdělávacího plánu, specifických poruch učení, spolupráce pedagogů a asistentů pedagoga a o seminář Jak učit společně děti s rozdílnou úrovní znalostí, povah a způsobů myšlení?, který se zaměřoval na konkrétní metody práce se třídou. Naopak o semináře, které se týkaly obecně problematiky sociálního znevýhodnění ve vztahu ke vzdělávání, nebyl zájem příliš velký. Na seminářích učitelé nejvíce oceňovali jak nové informace, tak možnost sdílení s jinými pedagogickými pracovníky. Současně nám semináře nabídly prostor pro nakontaktování se na nové žáky, kteří byli vhodní pro individuální doučování.

I když semináře byly určeny pro pracovníky ORP mimo Plzeň, většinu seminářů jsme zrealizovali v Plzni, což se nám záhy vzhledem k dobré dojezdnosti ze všech oblastí osvědčilo. 2 semináře jsme realizovali přímo na školách pro celé pedagogické sbory („Jak učit společně děti...“ v ZŠ Janovice nad Úhlavou a „Tvorba a využití IVP“ pro pedagogy ZŠ v Klatovech). Na semináře jsme najímali zkušené lektory, tudíž semináře je možné např. na jednotlivých školách za úhradu zajistit i po ukončení projektu. Dále je také možné využít lektorského týmu sekce Varianty společnosti Člověk v tísni, která má s realizací seminářů na školách bohaté zkušenosti a v některých případech semináře poskytuje zdarma.

V poslední řadě jsme připravili **ukázkové aktivity s náslechem pro učitele** - 22x workshop C'est la vie a 4x Finanční gramotnost. Realizace seminářů s ohledem na pedagogické pracovníky měla dva cíle. Prvním cílem bylo pedagogům seminář představit s tím, že by jej mohli v budoucnu realizovat sami. Tohoto cíle se nepodařilo dosáhnout. Ukázalo se, že z hlediska efektivity semináře je přínosné, aby seminář realizoval někdo z vně školy, zejména s ohledem na určitou míru otevřenosti. V budoucnu je tedy vhodné realizaci seminářů nadále zajišťovat ve spolupráci s externími lektory. Druhým cílem bylo otevření prostoru pro společnou diskuzi vyučujících s žáky zejména v hodinách občanské výchovy na témata volby středního odborného učiliště / střední školy, budoucího pracovní uplatnění, záležitostí spojených s hledáním práce, finanční gramotnosti apod. Myslíme si, že tento cíl je v rámci výuky uskutečnitelný. Díky realizovaným seminářům na školách se nám navíc podařilo navázat spolupráci v jednotlivých školách a zapojit děti ze škol do služeb projektu či pedagogy do seminářů.